

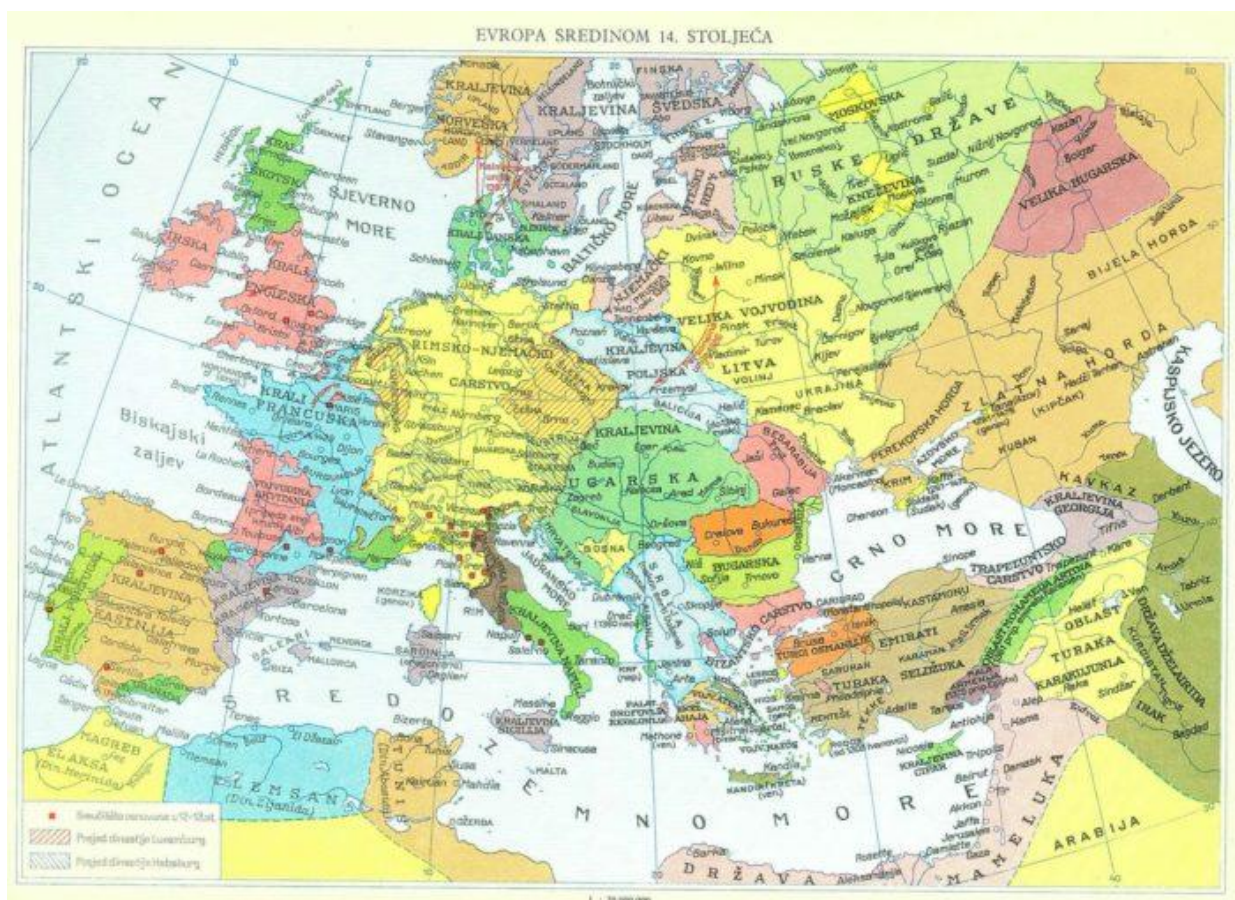
ИСТОРИЈСКА ЛЕКЦИЈА: Пољско упозорење Србима

Алекса Мијаиловић

25.09.2017.

Понекад се деси да одређено друштво, држава, срља у сопствену, колективну пропаст због тога што интереси једног, али веома моћног, његовог дела надвладају интересе тог друштва у целини. Сви виде, сви знају, да је то пут у пропаст, али тај доминантни, најмоћнији део друштва не жели ни по коју цену да се одрекне својих интереса и својих стечених права и привилегија, те цело друштво иде путем своје свеопште пропасти.

ПОЉСКО УПОЗОРЕЊЕ

Најбоља потврда свега напред реченог је историја Пољске, тј. судбина пољског народа и пољске државе, од друге половине 16. па до краја 18. века. Ево само најсажетијег приказа: Због угрожености од истих непријатеља, од немачког крсташког Тевтонског реда на северу и од Татара на југу, две суседне земље, Пољска и Литванија, направиле су 1386. године персоналну унију удајом Пољске краљице Јадвиге за литванског кнеза Јагела. Њиховим браком настаје династија Јагеловаца, која је владала заједничком државом све до 1572. године, када је умро њен последњи изданак Сигисмунд II Август (1548. – 72.).

Унијом Пољске и Литваније настаје држава, велесила у европским размерама. Пољска је већ поседовала делове Украјине, док је Литванија у свом саставу имала још веће делове Украјине, као и читаву Белорусију, па чак и чисто руске територије. Тако оснажени они 1410. године у битци код Гринвалда страховито туку војску Тевтонског реда и **Тевтонци постају пољски вазали**. Пољска излази на Балтичко море, добија луку Гдањск, а нешто касније (1466.) припаја себи Западну Пруску. Као европска велесила Пољска постиже безброј великих успеха, од којих су **најпознатији: освајање Москве 1610. године и победа над Турцима код Беча 1683. године, чиме је спасила Европу од турске најезде.**

Занимљиво је да је пољски краљ Јан Собјески (1674 – 1696), пре него што је са војском кренуо на од Турака опседнути Беч, са Аустријом склопио уговор којим се одрекао профранцуске политике. **Француска је у својој борби против Хабзбурговаца вековима користила Турке, а сада видимо да је користила и Пољаке, као што је и крајем 19. и почетком 20. века користила и Србе.** Од средине 16. века у Европи настаје процес стварања апсолутистичких монархија. Државе се територијално уједињују, настаје административни централизам и краљев апсолутизам. Развој наоружања, ватреног оружја и артиљерије, доводи до развоја рударства и металургије, као и до настанка стајаће војске, чиме се минира значај **крупних феудалаца, тј. кнезова**. Вођење ратова прелази из руку племства у руке владара. **Племићи више нису витезови, већ постају плаћеници.**

Пешадији расте значај у склопу војске у односу на коњицу, чиме такође опада значај крупног племства. Владари су у могућности да узимају зајмове и да продају звања, чиме стичу још већу предност над племством. Централизацијом државне управе настаје дворско племство, док провинцијско племство заузима официрске положаје у војсци. Монарх добија и велику подршку све бројнијих и све већих градова у својим сукобима са крупним племством. Не треба посебно ни истицати, скоро да се подразумева, да су све монархије биле наследне. Европске државе постају апсолутистичке монархије, док трговина постаје светска. Већ 1565. године уводе се редовне бродске линије до Маниле и до Акапулка. Моћ апсолутистичких монарха толико расте да они у великој мери умањују чак и значај и утицај папа.

Тако су, на пример, шпански краљеви имали право вета на објављивање папских була у деловима Италије под њиховом контролом, док су француски краљеви конкордатом са папом стекли право да именују 600 најзначајнијих црквених личности у земљи, као и право цензуре над папским булама, чиме су ударени темељи галиканске цркве. Чак је и злогласна Инквизиција била у рукама владара, односно била је независна од Ватикана. Тамо где није дошло до централизације власти, као, на пример, у Немачкој, утицај Ватикана био је много већи, а самим тим и његови приходи, и он је увек држао страну кнезова у њиховим честим сукобима са немачким Царем. **Због тога ће касније горко да се каје, када они постану предводници Реформације коју слаба централна власт није била у могућности да сасече у корену, у самом њеном зачетку. Теоријска оправданост настанка апсолутистичких монархија у Европи заснивала се на принципу **salus populi suprema lex, тј. „благостање народа највиши је закон“**, као и на ставу да држава не може само да води рачуна о интересима најбогатијих и најпривилегованијих.**

Док су се у Европи развијале апсолутистичке државе: Француска, Енглеска, Шпанија, Аустрија, Русија и друге, развој Пољске државе кренуо је у обратном, супротном, касније ће се испоставити, и у најтрагичнијем смеру.

Наиме, средином 16. века доминантну улогу у Пољској имали су крупни феудалци, велики панови, магнати, као и од њих зависно ситно племство, такозвана шљахта. У то време Пољска има 6 милиона становника, док се тај број почетком 17. века пење на 8 до 9 милиона, а читава Европа, са све Русијом, имала је тада око 100 милиона људи. Шљахта је чинила око 8% пољског становништва и уживала је судски имунитет. Земљишне поседе могло је да има само племство и свештенство. Пољска је била пољопривредна земља са веома малим бројем већих градова као што су, на пример, били Краков и Гдањск. Изласком на Балтик добила је могућност да извози жито у Европу. За век и по извоз жита повећан је 10 пута, чиме се пољско племство, а пре свих најкрупнији велепоседници, магнати, енормно обогатило. А када су им још Лублинском унијом из 1569. године, којом су се Пољска и Литванија из персоналне уније трансформисале у јединствену земљу, постали доступни велики пољопривредни поседе у литванском делу Украјине, за којима је настала права отимачина, **пољско крупно племство постало је најбогатије племство у читавој Европи.**

Довољно је само споменути породице: Вишњовјецки, Потоцки, Љубомирски, Бранички, Чарториски, Сапијеха и Радзивили.

Дакле, док је у Европи развој апсолутистичких монархија значио истовремено слабљење утицаја и моћи крупних феудалаца, дотле је њихова моћ у Пољској непрестано расла. А што су они бивали све моћнији, дотле су пољски краљеви постајали све немоћнији: нису располагали нити земљишним поседима, нити буџетом, нити војском, нити администрацијом. Као и увек и свуда, тако се и у Пољској огромна економска моћ крупних феудалаца изразила и у политичкој моћи. Само племство је своју државу звало краљевском републиком, док је шљахта употребљавала израз „Реч Посполита“, тј. република, иако је Пољска, све до своје пропасти крајем 18. века увек имала свога краља. Све у свему, пољско племство, и крупно и ситно, љубоморно је чувало, по цену живота своја стечена права, **односно своје „Златне слободе“.**

Политичку власт у земљи пољски магнати и шљахта остваривали су преко скупштине државних сталежа, Сејма, који се састојао из Сената и Посланичке избе. Сејм се састајао сваке друге године. Колика је била политичка моћ племства преко Сејма и колика је била политичка немоћ краља најбоље показује то да краљ није могао да донесе ни један нови закон без пристанка Сејма. А када је средином 17. века Сејм усвојио начело једногласности, **liberum veto**, апсурдност пољског политичког уређења постала је потпуна. Уколико је постојао само један једини глас против било које одлуке Сејма, и од најбезначајнијег припадника шљахте, Сејм се моментално распуштао. Са друге, пак, стране, давање толиког значаја сваком појединачном племићу **стварало је велике могућности за уплитање страних сила у пољске унутрашње односе.** Процес развлашћивања краља од стране племства убрзао се још по изумирању династије Јагеловаца 1572. године, када је Сејм донео одлуку да краљевска власт постане изборна, а не више наследна.

Дакле, када би пољски краљ умро или, далеко било, погинуо, не би га наслеђивали његови потомци и рођаци, већ би Сејм бирао новог краља, из Пољске или из било које друге земље. По избору, нови краљ би потписивао одређени правни акт, те уколико би током своје владавине повредио било коју од његових одредби, племство се ослобађало обавезе да слуша краља и чак је имало право да против њега дигне оружани устанак, такозвани „рокош“. Да је пољски избор краља имао мало везе са здравом памећу, а пуно везе са заштитом моћи племства, пре свега великих панова, магната, доказује и први избор краља без његовог права на наслеђивање круне.

У априлу 1573. године у близини Варшаве окупило се око 40000 племића и изабрали су за пољског краља француског принца Анрија Анжујског трећег сина француског краља Анрија II и Катарине Медичи.

Нови краљ живео је у Пољској скоро као у заробљеништву, те када је следеће године сазнао да је умро и његов други брат старији од њега, француски краљ Шарл IX (1560. – 74.), Анри Анжујски у највећој тајности бежи главом без обзира из Варшаве за Француску у којој постаје француски краљ Анри III (1574. – 89.).
Међутим, није он једини краљ који се одрекао пољске круне.

То је урадио и Јан Казимир (1648. – 68.), који је прво покушао да спроведе неопходне реформе у земљи: да промени начин избора владара, да промени начин гласања у Сејму, да створи стални Савет, те када у свему томе није успео, једноставно је абдицирао. Што се тиче унутрашњег уређења Пољске, треба навести да се оно развијало у правцу све веће децентрализације. Дакле, супротно од кретања у тадашњој Европи, где је била све већа централизација. Локалне скупштине Војводства добијале су све већи значај, а од 1640. године самостално су разрезивале порезе. Дошло се дотле да је свако Војводство могло да одбаци одлуке Сејма и Краља, као и да је сваки племић имао право да пружи војнички отпор мерама власти, тј. имао је право на оружану побуну. Развлашћивање сопственог краља и даље се наставља, те Сејм доноси за њега нова ограничења: забрањује му се да стиче наследне поседе, као и да путује у иностранство без његове сагласности (вероватно су имали у виду случај нестанка Анрија Анжујског).

Није било лако упропастити моћну Пољску државу, те иако је развој његог унутрашњег уређења био потпуно супротан у односу на осталу Европу, ипак би избором за краља неке јаке личности Пољска имала и светле периоде у својој историји, а то се десило када је био изабран ердељски кнез Стефан Батори (1575. – 86.), или када је био изабран шведски краљ Сигисмунд Ваза (1587. – 1632.). Нека решења могу на кратак рок да буду и успешна, а да генерално, на дуги рок, доведу до катастрофалних последица. Изборност и развлашћивање краљева, **начело једногласности (liberum veto)** и децентрализација на основу које су војводства постала државе у држави, временом су слабили пољску државу, док су истовремено у њеном суседству стваране и све више јачале апсолутистичке монархије: **Аустрија, Русија, Пруска, Шведска**, довело је до њихове војне надмоћности над Пољском и до њиховог све већег уплитања у пољске унутрашње прилике. **После неуспешних ратова: са Шведском и Мира у Оливи (1660.) и са Русијом и Мира у Андрусову (1667.), Пољска је изгубила 1/5 своје територије, као и статус велике силе.**

Од тада стране силе све чешће на Пољску гледају као на свој плен, а утицај у њој шире пре свега преко најкрупнијих феудалаца, магната. Ситуација у земљи постаје све трагичнија, али и све комичнија.

Почетком 18. века у Пољској се води борба за престо између, са једне стране, Саксонске династије и са друге стране Станислава Љешћинског, кога на престо доводе Швеђани (1704.), али када су они поражени од Руса, у битци код Полтаве (1709.), на престо се враћа Август Саксонски. 1733. године Сејм поново за краља бира Љешћинског под утицајем Француза, јер је његова ћерка Марија „већ виђена“ за жену француског краља Луја XV. Исте године, али под утицајем Аустрије и Русије, Сејм бира за краља и Августа III Саксонског (1733. – 63.). Тиме су створени сви предуслови за избијање „чувеног“ Рата за пољско наслеђе (1733. – 35.). Чувеног по томе што, иако се радило о пољској круни, ратна дејства су се одвијала далеко од територије Пољске. Наиме, Француска, којој су се касније придружиле Шпанија и Сардинија, објавила је рат Аустрији, а борбе су се водиле у Италији и на горњој Рајни. На крају рата Љешћински се одриче пољске круне и постаје Војвода Лорене, **док Август III Саксонски остаје краљ Пољске све до своје смрти 1763. године.**

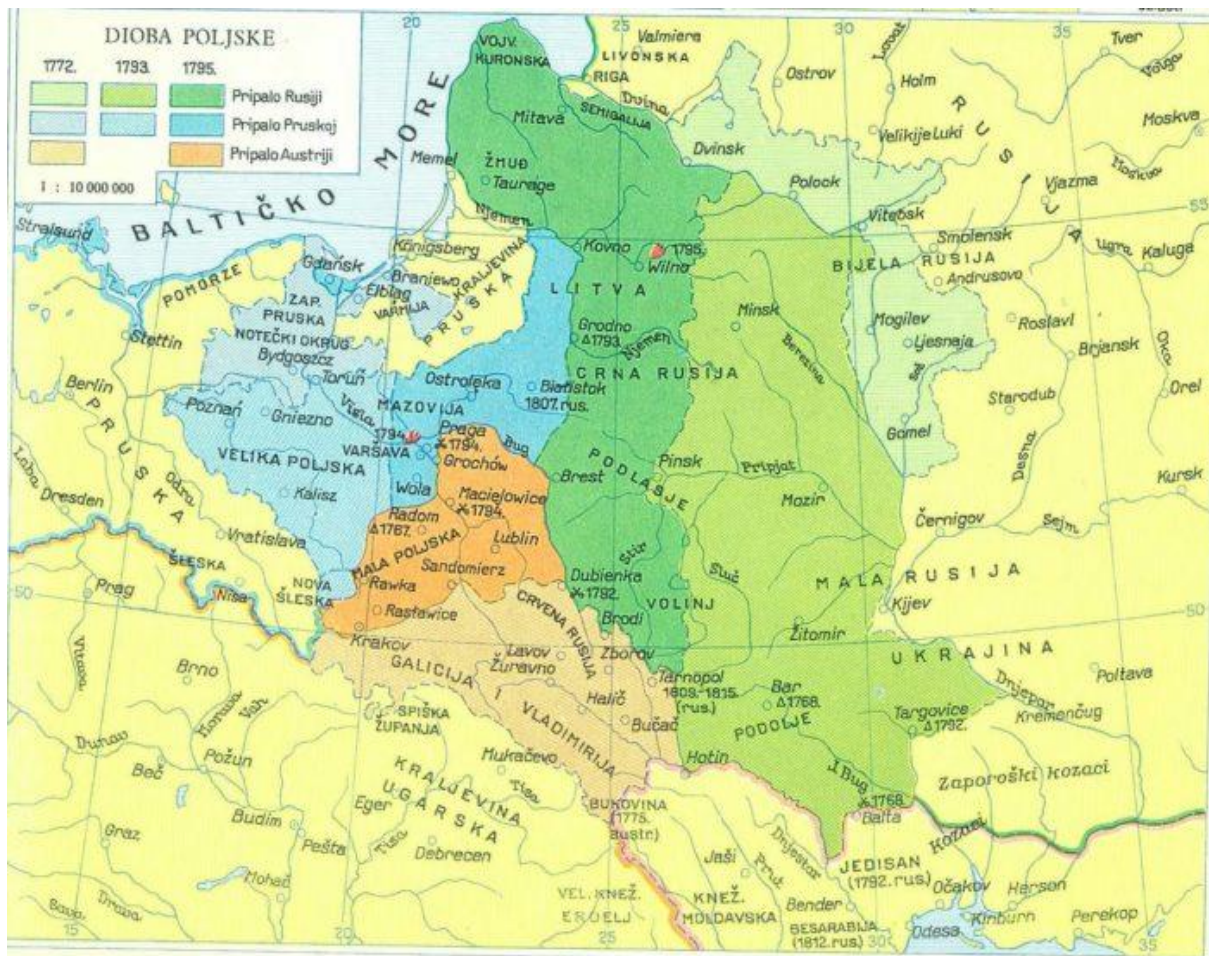
Рат за пољско наслеђе и за нас Србе је чувен, јер су се многобројни одреди Срба борили у Аустријској војсци против Француза на Рајни. Тиме се проливање српске крви за туђе интересе проширило од Ангоре (1402.), па све до горње Рајне.

Али, ни ту није крај. Како се ствари данас, почетком 21. века, одвијају у земљи Србији, њеним уласком у НАТО-пакт као обавезним предусловом за улазак у Европску Унију, тек има да се пролива српска крв свуда по беломе свету, али не за своје, српске, већ за туђе, стране интересе.

После смрти Августа III Саксонског, пољски Сејм 1764. године бира за краља Станислава Поњатовског. Због свог накарадног унутрашњег уређења Пољска све више слаби, док стране силе све више вршљају и роваре по земљи. Оне кад једном заузму јаке позиције у некој земљи из ње могу да се избаце само употребом најгрубље силе. Убрзо се пољско друштво поларизовало на два супротстављена и непомирљива тора. **Једни су чинили проруску Радомску конфедерацију, док су други чинили антируску Барску конфедерацију.** Између њих 1768. године избија грађански рат. Суседне стране силе, да не би због Пољске међусобно ратовале, врана врани очи не вади, склапају договор, наравно на рачун Пољске, и 1772. године врше Прву деобу Пољске. Поново је потврђено да се политички споразуми увек праве на рачун најслабијег учесника у игри. Русија, Аустрија и Пруска су Прву деобу Пољске правдале жељом „да заштите европски мир од ширења анархије“, а њу је Пољска платила, то јест своју анархичност, губитком нешто мање од 1/3 своје територије и што је много важније, губљењем 1/2 свога становништва. Памет увек касно стиже, што се потврдило и у случају Пољске. Када су видели да је враг однео шалу, Пољаци су, на челу са својим краљем Станиславом Поњатовским, кренули у преуређење државе, у реформе, те су 1791. године донели нови Устав. Њиме је укинута *liberum veto*, дата су много већа овлашћења извршној власти, повећана су права грађанства, сељаци су добили заштиту законитости и слично.

Али за спас Пољске већ је било и сувише касно. Конзервативно крило магната не мири се тек тако лако са губљењем својих вековима стицаних права и супротно општим националним интересима чини националну велеиздају и позива Русију у помоћ, што је ова једва дочекала. Из рата са Пољском 1792. године Русија излази као победница, док Пруска не жели да се одрекне свог дела колача, те оне заједно, споразумно, 1793. године врше Другу деобу Пољске.

Друга деоба Пољске изазива у марту месецу следеће године устанак пољског народа, на челу са генералом Тадеушом Кошћушким, али га руске и пруске трупе угушују. После угушења пољског устанка, следеће, 1795. године Русија, Пруска и Аустрија врше последњу, Трећу деобу Пољске, деобу њеног преосталог дела, и њоме Пољска као држава нестаје са политичке карте Европе.

Држава која је кроз своју историју освојила Пруску, освојила Москву и у задњи час спасила Аустрију од турске најезде на крају је, захваљујући пре свега свом накарадном унутрашњем уређењу, уништена и подељена од стране Пруске, Русије и Аустрије.* * *

Кретање једног друштва супротно од општих тенденција људске цивилизације није само карактеристично за Пољску 16., 17. и 18. века.

Ми, старији становници Србије, веома добро се сећамо доношења Устава из 1974. године и Закона о удруженом раду из 1976. године, чија су решења директно водила до распада државе, тадашње СФР Југославије и до уништења њене привреде.

Већина нас је знала да је то погрешан пут, пут супротан развоју људског сазнања, и децентрализација и оуризација, али ништа нисмо могли да урадимо против тадашње политичке олигархије. Мање од двадесет година било је довољно да стварност најсуровије демантује решења из тог Устава и из тог Закона.

И почетком 21. века сведоци смо супротних кретања од важећих и од општеприхваћених у некој земљи и то баш у нашој Србији. Кретања супротних и од њеног досадашњег историјског и друштвено-економског развоја. Основни друштвени процес у њој у супротности је са целокупном историјом обновљене државе Србије. Наиме, и 1804. и 1941. године оба устаничка покрета била су истовремено и народноослободилачка и револуционарна, док се по много чему оправдана побуна народа 05. октобра 2000. године са његовим тежњама за бољим животом, за више правде, за више демократије, врло брзо, такорећи одмах, злоупотребила, изманипулисала, извитоперила, у контрареволуцију и у меку окупацију земље.

После те побуне реч „слобода“ нестала је из српског језика, док ни једно економско решење нових власти није се у пракси показало као позитивно, као добро, за огромну већину становника Србије. За протеклих скоро 15 година, друштвена пракса већ је доказала да у окупацији и у буржоаској контрареволуцији нема бољитка за народ, већ да има бољитка само за издајнике и за новокомпоноване кримогене буржује. Они су српски велики панови. Њихова моћ заснива се на издаји и на контрареволуцији. Супротна кретања од светских најочигледнија су у економији. Овом приликом занемарићемо небулозна политичка стремљења власти да земљу угурају у Европску Унију, да је гурну у загрљај њених вишевековних непријатеља и у неслободу и у безначајност. Тачно је да се свет удружује, али то увек чине своји са својима.

Свака птица лети своје јату, а наше јато зна се где је све дотле док смо то што јесмо. Детаљна разрада супротних кретања од светских у економији Србије захтевала би нови рад, читаву књигу, те ћемо овом приликом набројати само нека од њих:

- до дана данашњег нико нам теоријски не објасни и у пракси не показа у чему је друштвено-економска оправданост процеса приватизације осим у тренутном пуњењу буџета.

Свуда у капиталистичком свету величина, значај и улога државне својине су огромни.

И слепцу је до данас у Србији очигледно да приватна својина није сама по себи ефикаснија од државне, а нарочито не у уређеним и некорумпираним државама.

Данас у свету и државним и приватним предузећима управљају техно-менаџери, а не власници;

- залагање за развојем малих и средњих предузећа недовољно је и чак је осуђено на пропаст ако не постоје велики економски системи;

- док се у свету развија интензивна пољопривредна производња на малим и средњим поседима дотле је у Србији став власти да је будућност пољопривреде у великим поседима;

- пошто је домаћу индустрију темељно уништила, власт затим пропагира повратак становништва на село, поселањење народа, где ће он да скупља печурке, гаји пужеве, плете пруже, прави метле, тка ћилиме и плете одећу, прави ајвар на смедеревцима, чува овце и козе и слично, уместо да се и у Србији као и у васколиком свету и даље развија индустрија и развијају градови.

Бављење индустријом препушта се некима другима изван земље, што је најпогубније по народ и по државу;

- пропагира се развој туризма који је уствари терцијална делатност и опште је познато да његов развој може да да најбоље резултате тек пошто су већ развијене примарне и секундарне делатности;

- супротно од развоја економске науке у кризном периоду спроводе се мере штедње уместо да се поспешује потрошња.

Недовољна тражња тренутно је највећи проблем српске економије;

- уместо да се смањују фискална оптерећења народа и привреде како би се покренуле привредне активности, она се повећавају;

- уместо да се штити домаћа производња од конкуренције економски развијенијих земаља и од дампишког увоза српска власт укида царинске и друге мере заштите;

- погубна је и по привреду и по извоз, а веома профитабилна за увознички лоби и за стране произвиђаче политика јаког и стабилног девизног курса.

Нигде нема нити горе привреде нити стабилније валуте.

- уништењем или продајом домаћих банака власт се одрекла од мера монетарне политике и од домаће акукулације, што је супротно и од здраве памети, јер без ње нема ни развоја друштва, док нам стране банке по светски највећим ценама продају наше рођене паре;

- парцелизација великих економских система која се непрекидно спроводи у дело у потпуној је супротности са економском теоријом и са економском праксом.

У Србији економија великих бројева намерно је заборављена.

- прерасподела друштвеног богатства у корист радних слојева као антикризна мера у потпуној је супротности са политичком стварношћу у земљи.

Опасно је да се она и спомиње, јер је управо у току сасвим супротна тенденција, узимање од сиротиње и давање богаташима.

- веома је изражено и чак се потенцира ширење економског дефетизма (додуше и његових других врста). По представницима власти народ у Србији је неспособан да сам организује и да реализује сопствену привредну делатност.

По њима, наш народ је скуп идиота који није у стању да живи од сопственог рада. Само је власт рентабилна, када би се шалили.

Па како смо онда успели да преживимо претходних хиљаде и хиљаде година?

Нисмо ваљда и тада живели од стране помоћи?- итд, итд, итд.

Све у свему, данашња дешавања у земљи Србији, кретања у њој, супротна су и од сопствене историје и од сопственог друштвеног развоја, као и од светских научних и практичних достигнућа, док ће огромна несразмера између све слабије и слабије деиндустријализоване привреде и **од раније сачуваног и све гломазнијег и скупљег државног апарата, неминовно, пре или касније, али засигурно, да доведе до анархије и до опасности да и Србија, као и некада Пољска, нестане са политичке карте Европе.** Њени гробари имаће изузетну прилику, као и њихови претходници у случају Пољске, да се правдају тиме да су на то били принуђени како би заштитили европски мир од ширења анархије.

Извор: Србин.инфо